

к.і.н., доц. Шостак І.В.

**становлення Адміністративно-територіального устрою РКЦ та ГКЦ на
Волині, Київщині, Поділлі на межі XVIII-XIX ст.**

опубліковано: Шостак І.В. Становлення адміністративно-територіального устрою РКЦ та ГКЦ на Волині, Київщині, Поділлі на межі XVIII-XIX ст. //

Університетські студії: актуальні дослідження гуманітарних та суспільствознавчих наук. Збірник наукових праць / уклад. С.О. Терепищій; за загальною ред. В.П. Андрущенко; НПУ імені М.П. Драгоманова – К.: Вид-во Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2014. – С. 87-88.

Становлення адміністративно-територіального поділу РКЦ та ГКЦ на Київщині, Волині та Поділлі, зазнаючи значних змін, проходило з кінця XVIII - до середини XIX ст. Ці зміни, в першу чергу, були зумовлені розширенням кордонів Російської імперії на захід, спричиненим трьома поділами Речі Посполитої.

Законодавчо трансформації адміністративно-територіального устрою за імператриці Катерини II були закріплені такими указами:

- 6 вересня 1795 року ліквідовано на новоприєднаних територіях митрополічу кафедру та всі уніатські єпископства, а греко-католиків канонічно підпорядковано білоруському уніатському архієпископу Іраклію Лісовському,
- 27 вересня 1795 року “Про заснування для Римського сповідання в губерніях Мінській, Волинській, Подільській, Брацлавській і Вознесенській двох єпархій – Пінської і Летичівської”.

У 1797 році Папа римський доручив нунцію Лаврентію Літті підготувати реформу організаційної структури Церкви на терені Російської імперії,

враховуючи тогочасні геополітичні умови. Після переговорів із нунцієм Л. Літтою, зі сторони російського уряду ієрархічний устрій Католицької Церкви було урегульовано імператорським указом “Про буття в Росії для сповідників римської віри шести єпархій” від 28 квітня 1798 року. Згідно з указом затверджувалися: Могилівське архієпископство і 5 єпископств (Віленське, Жмудське, Луцьке, Кам’янецьке, Мінське).

За участі Л. Літти 22 червня 1798 року з’явився проект організації Католицької Церкви обох обрядів у Російській імперії. Передбачалося відновити усі колишні польські єпископства і підпорядкувати їх Могилівській митрополії. Л. Літта декретом від 11 серпня 1798 року сформував Могилівське архієпископство так, що його кордони співпадали із політичними кордонами Російської імперії. Частина території Луцької дієцезії знаходилася в кордонах Австрії та Пруссії, з іншого боку, Київська дієцезія теж була розділена державними кордонами. Тому Луцька та Житомирська дієцезії були об’єднані персональною унією (Луцько-Житомирська дієцезія). Канонічні санкції цим змінам було надано буллою папи Пія VI “*Maximis undique praessi*” від 17 листопада 1798 року.

Оформлення кордонів церков та їх канонічне затвердження продовжується на початку XIX ст. У 1809 році до Росії відійшли Тернопільський округ і частина Заліщицького району. Цю територію спочатку було включено до Могилівського архієпископства, але у 1811 році архієпископ С. Сестренцевич передав юрисдикцію над нею луцько-житомирському єпископу. Проте вже 1815 року ці землі були приєднані до Галичини, а в церковному відношенні – до Львівської архідієцезії.

На теренах Російської імперії функціонувало 3 римо-католицьких дієцезії. Вони були зорганізовані таким чином, щоб католиків, які проживали на українських землях, було розподілено між усіма ними. Самодержавство пішло на цей крок з метою унеможливлення їх об’єднання. Так, величезна Могилівська архідієцезія із центром у Санкт-Петербурзі, яку очолював

митрополит, поширювалася на азійські терени, причому до неї входила і Лівобережна Україна. Луцько-Житомирське єпископство із центром у м. Житомирі охоплювало Волинь (а з 1866 року, після ліквідації Кам'янецької єпархії, і Поділля). До його складу входив також Київський архідеканат. Південь України належав до Тираспольської дієцезії, створеної у 1847 році. Її центром стало місто Саратов.

Таким чином, можна стверджувати, що на межі XVIII-XIX ст. із труднощами і перепонами з боку царської влади проходило формування території адміністративних одиниць РКЦ та ГКЦ на Волині, Київщині та Поділлі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акты и грамоты о устройстве и управлении римско-католической церкви в Империи Российской и Царстве Польском. – СПб., 1849. – 264 с.
2. Белоголов И. Акты и документы, относящиеся к устройству и управлению Римско-Католической Церкви в России. – Т. 1: 1762-1825 гг. – Петроград, 1915. – 484 с.
3. Білоусов Ю. Київсько-Житомирська римо-католицька єпархія: Історичний нарис. – Житомир, 2000. – 314 с.
4. Хитровська Ю. В. Церква та суспільно-політичне життя на Правобережній Україні у 18-19 століттях / Ю. В. Хитровська. — К.: Нац. Тех. ун-т України «КПІ», 2006. — 135 с.
5. Ks. Kumor B. Ustrój i organizacja Kościoła Polskiego w okresie niewoli narodowej (1772-1918). – Kraków, 1980. – 744s.
6. Ks. Kumor B. Ustrój Kościoła katolickiego w zaborze rosyjskim (1772-1815) // Historia Kościoła w Polsce. – Poznań; Warszawa, 1979. – t.II: 1764-1945: Cz. 1: 1764-1918 / pod red. ks. B. Kumora i ks. Z. Obertyńskiego. – S. 209-

219.

7. Loret M. Kościół katolicki w zaborze rosyjskim za panowania Pawła I // Przegląd Powszechny. – T. 179. – R. 45 (1928). – S. 111-284.

8. Sznarbachowski F. Początek i dzieje rzymskokatolickiej łucko-żytomierskiej obecnie łuckiej. – Warszawa, 1926. – 272 s.

9. Bp. Urban W. Dzieje ustroju Kościoła na ziemiach polskich pod zaborem rosyjskim // Historia Kościoła w Polsce. – Poznań; Warszawa, 1979. – t.II: 1764-1945: Cz. 1: 1764-1918 / pod red. ks. B. Kumora i ks. Z. Obertyńskiego. – S. 480-496.